

Vedlegg 2

Utviklingstrekk i landbruket i Åfjord

1. Innledning

Dette vedlegget oppsummerer de viktigste utviklingstrekkene i landbruket i Åfjord. Formålet er ikke å dokumentere alle tall, men å vise de utviklingstrekkene som forklarer hvorfor landbruksplanen prioriterer

framtidens bønder, mer jord i drift, levende bygder og et robust landbruk med styrket beredskap.

Tallgrunnlaget viser at landbruket fortsatt er en viktig del av bosetting, arealbruk og verdiskaping i kommunen. Samtidig går utviklingen i retning av færre foretak, større driftsenheter, økt teknologibruk og større krav til investeringer og kompetanse.

Bilde 1: Grasproduksjon er grunnlaget for mye av husdyrholdet i Åfjord, samtidig som større arealer drives av færre hender. Foto: Tore Hage

Hovedbildet i kortform

- Åfjord har fortsatt en høy andel av befolkningen bosatt på landbrukseiendom sammenlignet med resten av Fosen.
- Antall foretak går ned, mens de gjenværende brukene driver større arealer og produserer mer per foretak.
- Grasbasert husdyrhold, særlig melk, storfe og sau, er fortsatt kjernen i landbruket i kommunen.
- Løsdriftskravet, rekruttering og bosetting på landbrukseiendommer er sentrale utfordringer i planperioden.

Nøkkeltall

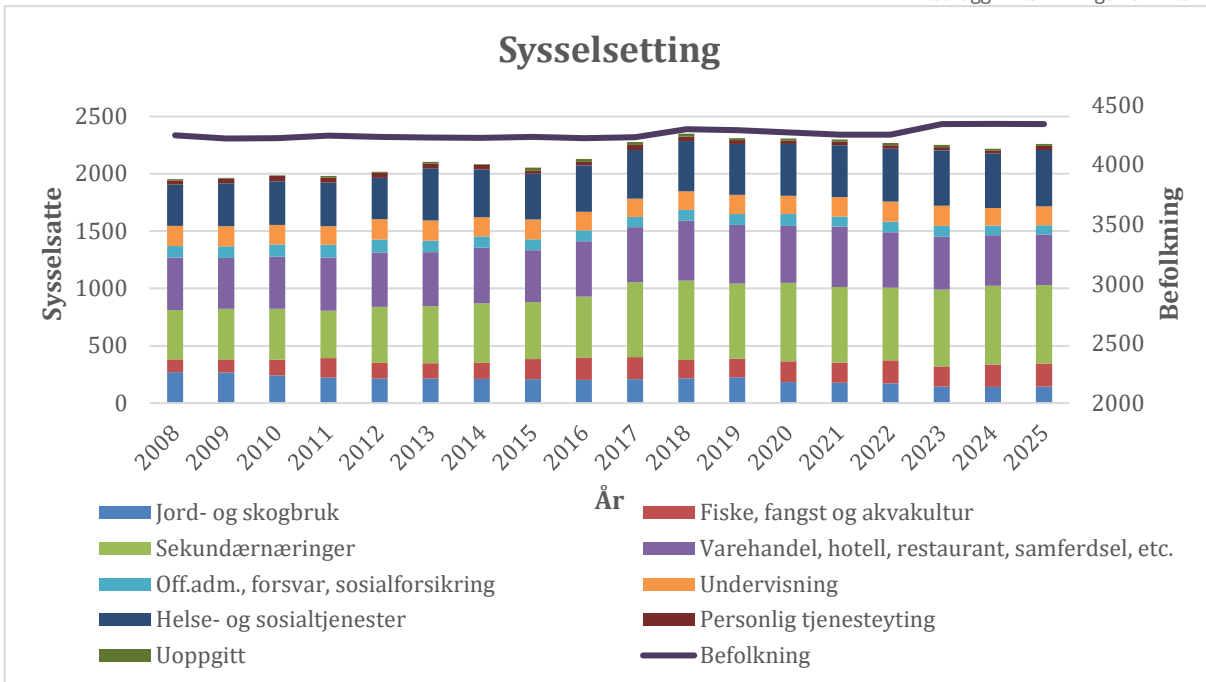
Tema	Tall	Kilde/merknad
Folketall	4 337 innbyggere (1. kvartal 2026)	SSB Kommunefakta
Bosatte på landbrukseiendom	27,4 % (2024) / 26,5 % (2025)	SSB Kommunefakta / sammenstilling
Kommunens totale areal	1 329,43 km ² (2026)	SSB kommuneareal
Befolkningstetthet	3 innbyggere per km ² (2026)	SSB Kommunefakta
Landbrukskriteriet til kommunen	2 273,51 tusen kroner (2025)	Statsforvalteren i Trøndelag

Kilde: SSB, Statsforvalteren i Trøndelag og sammenstillinger i de to arbeidsutkastene.

2. Sysselsetting i landbruket

Den direkte sysselsettingen innen jord- og skogbruk i Åfjord har gått ned over tid. I 2000 var 271 personer sysselsatt innen jord- og skogbruk, mens tallet i 2025 var redusert til 143 personer. Nedgangen henger sammen med færre gårdsbruk, større driftsenheter og økt bruk av teknologi.

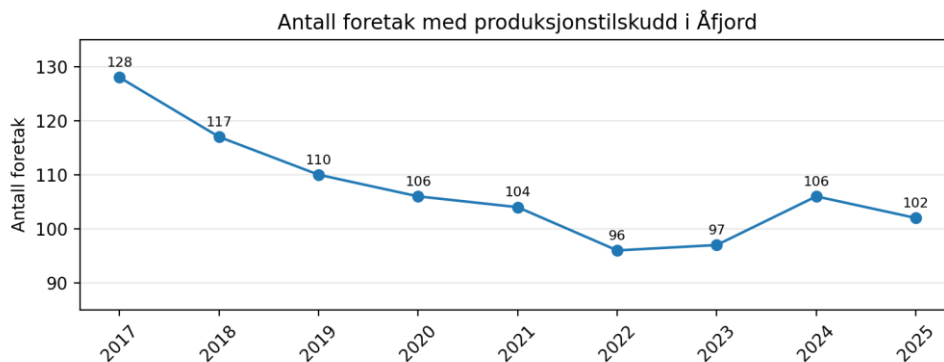
Utviklingen betyr ikke at landbruket har mistet betydning, men at færre personer står bak en stor del av produksjonen. Det gjør rekruttering, kompetanse, avløsning og robuste fagmiljø viktigere i planperioden.

Figur 1. Sysselsetting i Åfjord kommune fordelt på næringsgrupper 2008 – 2025 (kilde: SSB).

3. Færre foretak og større driftsenheter

Utviklingen i Åfjord følger den langsiktige strukturendringen i landbruket nasjonalt og regionalt. Færre foretak står for en større del av produksjonen, og gjenværende bruk blir større og mer effektive. I Trøndelag er antall jordbruksbedrifter redusert fra 19 562 i 1970 til 5 181 i 2025, en nedgang på om lag 73,5 prosent.

Figur 2. Antall foretak med produksjonstilskudd i Åfjord 2017–2025. Kilde: Landbruksdirektoratet/SSB.

I Åfjord gikk antall foretak som mottar produksjonstilskudd fra 128 i 2017 til 102 i 2025. På lengre sikt er utviklingen enda tydeligere. Antall foretak med dyrehold er redusert fra 235 i 2000 til 83 i 2025. Dette tilsvarer en nedgang på 64,7 prosent. Dette er klart sterkere enn landsgjennomsnittet. Foretak uten dyrehold har hatt en svakere nedgang på 18,2 prosent.

Nedgangen er særlig tydelig i dyreholdet. Antall foretak med storfe har hatt en nedgang på 71,9 prosent, og antall foretak med sau har hatt en nedgang på 49 prosent. Når produksjonsmiljøene blir mindre, kan det bli vanskeligere å opprettholde fagmiljø, avløserordninger, veterinærtilgang og rekruttering i alle deler av kommunen.

Dette viser at dyreholdet er særlig sårbar i små distriktskommuner. Lange avstander, små fagmiljøer og begrenset tilgang på arbeidskraft gjør det vanskeligere å opprettholde mange bruk.

Hva betyr dette for landbruksplanen?

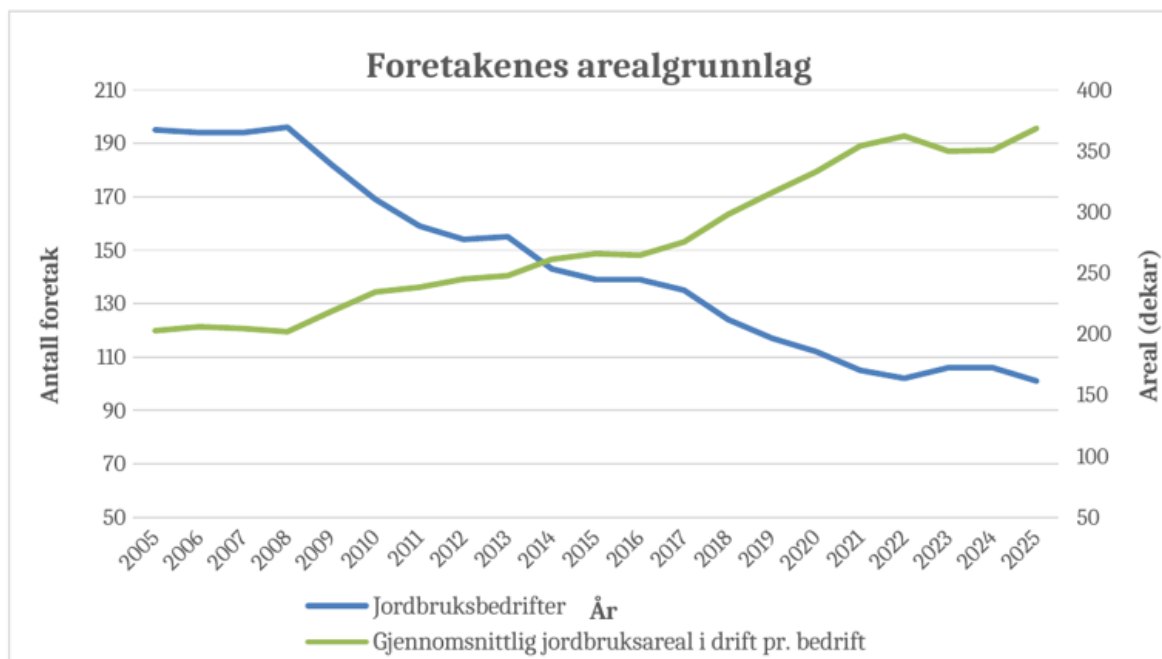
- Færre bruk gjør at rekruttering, generasjonsskifte og investeringslyst blir særlig viktig.
- Kommunen og næringa bør arbeide for møteplasser og fagmiljø som gjør det attraktivt å fortsette og utvikle drifta.
- Utviklingen støtter behovet for tiltak under satsingen Framtidas bønder i Åfjord.

4. Jordbruksareal og areal i drift

På landsbasis har jordbruksarealet vært stabilt de siste 25 årene, rundt 9,5–10 millioner dekar. Samtidig har gjennomsnittlig bruksstørrelse økt betydelig, fra ca. 147 daa i 2000 til ca. 270 daa i 2025.

Arealene i Åfjord holdes i stor grad i drift, men drives av færre aktører. Antall jordbruksbedrifter er redusert fra 195 til 102 i perioden 2000–2025, mens jordbruksarealet er redusert fra 39 539 dekar til 37 217 dekar. Det tilsvarer en arealnedgang på om lag 5,9 prosent.

Samtidig har gjennomsnittlig jordbruksareal per bruk økt fra om lag 203 dekar til 368 dekar en økning på 81,7 %. Dette viser at de gjenværende brukene driver mer areal enn tidligere. Utviklingen gir mer effektiv drift, men stiller også større krav til arbeidskapasitet, maskiner, jordleieavtaler og langsiktig ressursforvaltning.

Figur 3. Færre jordbruksbedrifter og større arealgrunnlag per bedrift i Åfjord 2005–2025. Kilde: SSB.

Hva betyr dette for landbruksplanen?

- Det er viktig å følge opp driveplikt og bidra til at jordbruksarealer fortsatt brukes aktivt.
- Mer areal per bruk gjør jordleie, arrondering og samarbeid mellom grunneiere og drivere viktigere.
- Utviklingen støtter satsingen Mer jord i drift og levende bygder.

5. Alderssammensetning og rekruttering

Aldersgruppe	2022	2023	2024	2025*
Under 40 år	27	27	30	27
40–49 år	9	10	12	14
50–59 år	31	32	27	23
60–69 år	17	17	17	16
70 år eller eldre	4	4	3	4
Alle personlige brukere	88	90	89	84
Alle bedrifter, inkl. upersonlige	102	104	106	101

*Foreløpig tall for 2025. Kilde: SSB/sammenstilling i arbeidsutkast.

Aldersfordelingen blant personlige brukere i Åfjord gir et bilde av rekrutteringssituasjonen. Tallene for 2022–2025 viser små endringer fra år til år, men en betydelig andel av brukerne befinner seg fortsatt i de midtre og eldre aldersgruppene. Samtidig viser tallene at det finnes yngre brukere, og at generasjonsskifter har funnet sted i perioden.

Hva betyr dette for landbruksplanen?

- Rekruttering bør forstås bredt: nye eiere, yngre bønder, avløsere, fagarbeidere og barn og unge som får møte landbruket tidlig.
- Generasjonsskifte og investeringslyst bør følges opp tidlig i planperioden.
- Tiltak rettet mot skole, faglag og møteplasser bør bidra til stolthet og framtidstro.

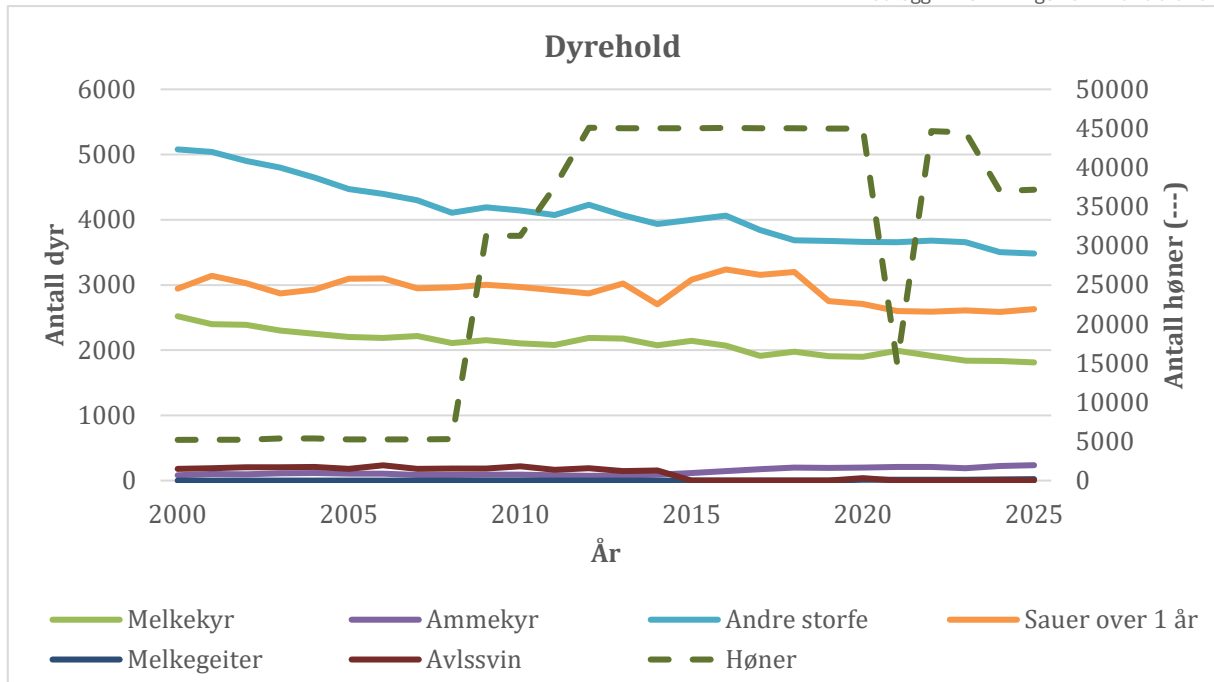
Bilde 2: Rekruttering handler også om at barn og unge får møte landbruket i praksis. Foto: Hege Tårnes.

6. Utvikling i husdyrproduksjonene

Nasjonalt er hovedtrekket at storfe og sau fortsatt dominerer, mens fjørfe og svin i større grad drives i spesialiserte produksjoner.

Åfjord fremstår som et godt eksempel på hvordan naturgrunnlaget fortsatt er avgjørende for hvilke næringer som dominerer. Grasbasert husdyrhold, spesielt melk og sau, er også lokalt blant de viktigste produksjonene. Dette henger sammen med klima og topografi, som gir bedre forutsetninger for grasproduksjon enn for korn.

Utviklingen fra 1969 til 2025 viser at storfeholdet fortsatt er en bærebjelke, men at antall dyr har gått ned fra toppnivået på slutten av 1990-tallet. Antall melkekyr har gått tydelig tilbake, mens antall ammekyr har økt fra et lavt nivå. Saueholdet har variert over tid, men har vært relativt stabilt etter årtusenskiftet. Svineholdet er i dag marginalt, mens fjørfeproduksjonen har hatt sterk vekst og er mer spesialisert.

Figur 4 Utvikling i antall husdyr i kommunen i perioden 2000-2025. Høner vises på egen akse (kilde: SSB).

Hva betyr dette for landbruksplanen?

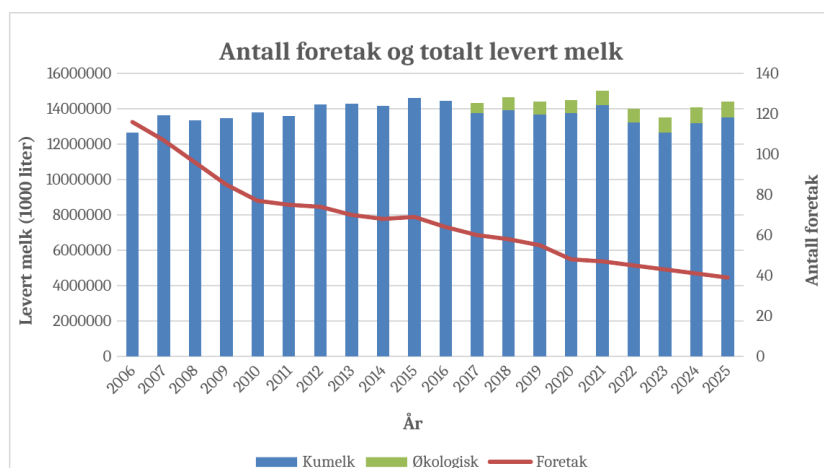
- Grasbasert husdyrhold bør fortsatt være et sentralt utgangspunkt for kommunens landbrukspolitikk.
- Endringer i produksjonsstruktur gjør det viktig å opprettholde robuste fagmiljø og verdikjeder.
- Både tradisjonelle produksjoner og nisje-/tilleggsproduksjoner bidrar til mangfold i landbruket.

7. Melk, storfe og løsdriftskravet

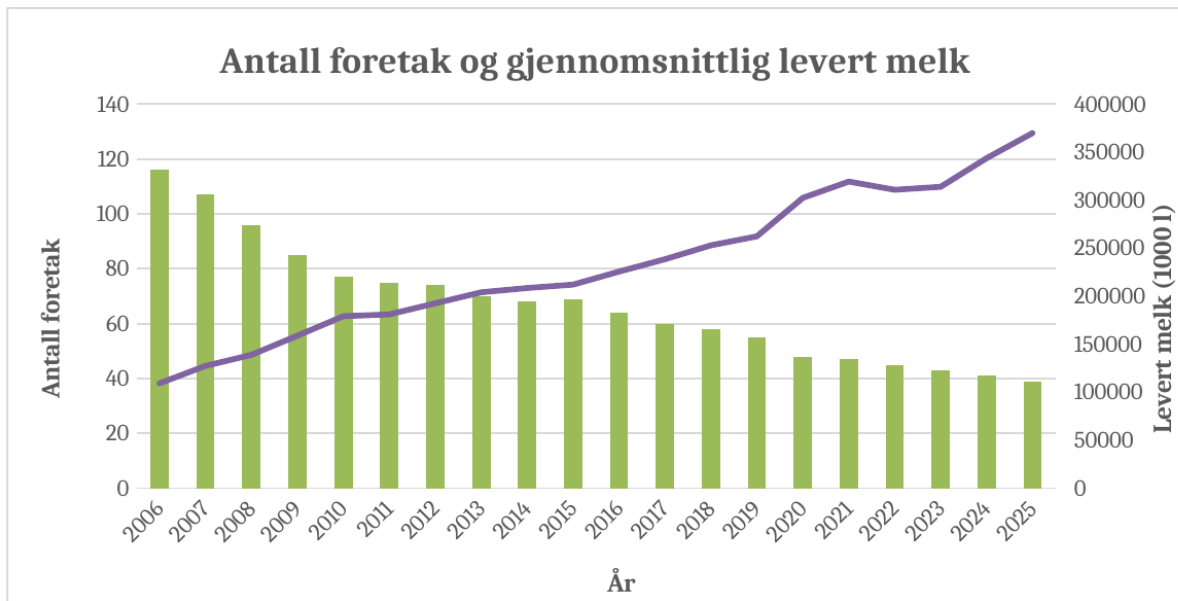
På landsbasis har antall melkekyr gått ned med om lag en tredel siden 2000. Samtidig har melkeproduksjonen vært relativt stabil på grunn av høyere ytelse per ku.

Melkeproduksjonen i Åfjord viser tydelig strukturendringen i landbruket. Antall melkekyr er redusert fra 2 520 til om lag 1 800 i perioden, mens melkeleveransene har økt fra om lag 12,7 til 14,4 millioner liter. Færre dyr og færre foretak produserer altså mer melk enn tidligere.

Utviklingen skyldes blant annet bedre ytelse per ku, større driftsenheter, teknologit utvikling og endringer i kvoteordningen. Samtidig gjør markedssituasjon, investeringsevne og framtidige krav at videre utvikling må vurderes nøye.

Figur 5. Antall foretak og totalt levert melk i Åfjord. Kilde: Landbruksdirektoratet.

Figur 6. Antall foretak og gjennomsnittlig levert melk per foretak. Kilde: Landbruksdirektoratet.

Markedssituasjonen er imidlertid mer usikker. Prognoser fra 2025 viste overskudd av melk og mulig behov for lavere kvoter. Samtidig kan endringer i pris (for eksempel mer betaling for protein) påvirke driftsvalg.

Båsfjøs og løsdrift

Overgangen til løsdrift er en av de viktigste omstillingene for melkeproduksjonen i planperioden. Av 39 bruk med melkeproduksjon i Åfjord i 2026 hadde 23 løsdrift og 16 båsfjøs. Det betyr at 41 prosent av brukene fortsatt hadde båsfjøs. Om lag 76 prosent av melkeproduksjonen skjer likevel i løsdriftsfjøs, og 20 bruk har automatiske melkesystem.

Sammenlignet med situasjonen i 2021 har andelen båsfjøs gått ned i alle kommunene, men reduksjonen har vært svakere i Åfjord enn i resten av Fosenregionen. Selv om utviklingen også i Åfjord går i retning av mer løsdrift, kan tallene tyde på at omstillingen har gått noe saktere enn i omkringliggende kommuner.

Kommune	Bruk totalt	Båsfjøs	Løsdrift	Andel båsfjøs 2026	Andel båsfjøs 2021
Åfjord	39	16	23	41 %	48%
Indre Fosen	71	19	52	27 %	39%
Osen	12	3	9	25 %	46%
Ørland	30	6	24	20 %	37%

Kilde: TINE/sammenstilling 2026. Andelen båsfjøs i Åfjord var 48 % i 2021 og 41 % i 2026.

Hva betyr dette for landbruksplanen?

- Løsdriftskravet fra 2034 gjør investeringslyst, rådgiving og virkemidler særlig viktige allerede i denne planperioden.
- Åfjord har høyere andel båsfjøs enn flere sammenlignbare Fosen-kommuner.
- Regionalt og nasjonalt påvirkningsarbeid om investeringsvirkemidler og lønnsomhet er sentralt.

8. Sau

Saueholdet har stor betydning for bruken av utmarksressursene i Åfjord. Næringen bidrar til matproduksjon, kulturlandskap, bosetting og kunnskap om bruk av utmarka. Selv om saueholdet har vært relativt stabilt i antall dyr de siste årene, har antall foretak gått ned. Saueholdet har variert gjennom perioden, men har ligget på et relativt stabilt nivå siden årtusenskiftet, med rundt 2 500–3 200 vinterfôra sau. Dette tyder på at saueproduksjonen har hatt en mer stabil utvikling enn flere andre produksjoner.

Videre utvikling avhenger blant annet av lønnsomhet, arbeidsbehov, rovdyrtap, tilgang på beitearealer, gjerdehold og samarbeid mellom beitenæring, grunneiere og forvaltning. Arbeidet med beitebruksplan for Fosen vil være et viktig supplement til landbruksplanen.

Bilde 3: Utmarksbeite er både matproduksjon, kulturlandskap og ressursforvaltning. Foto: Mari Krogfjord.

Hva betyr dette for landbruksplanen?

- Beitebruk og utmarksressurser bør kobles til både matsikkerhet, beredskap, kulturlandskap og naturforvaltning.
- Tiltak i landbruksplanen bør ses i sammenheng med beitebruksplanen for Fosen.
- Kunnskap om utmarksressursene bør inngå i beredskaps- og ressursoversikten.

9. Skogbruk, hjortevilt og utmarksressurser

Skogressursene er en viktig del av landbrukets ressursgrunnlag i Åfjord. Aktiv forvaltning, planting, ungskogpleie og god skogbruksplanlegging har betydning for verdiskaping, karbonbinding, klimatilpasning og langsiktig ressursforvaltning. Skogbruket har større årsvariasjoner enn jordbruket, men er likevel en viktig del av den samlede verdiskapingen og ressursutnyttningen i landbruket.

Utmarka er også leveområde for hjortevilt, beiteområde og ressurs for jakt, friluftsliv og matberedskap. En økende hjortebestand gir behov for mer kunnskap om hjortens arealbruk og samspillet mellom innmark, produktiv skog og andre arealer. FosenHjort-prosjektet skal kartlegge hjortens arealbruk og skaderegistreringer på granskog i utvalgte områder, og vil kunne gi et bedre kunnskapsgrunnlag for framtidig vilt- og arealforvaltning.

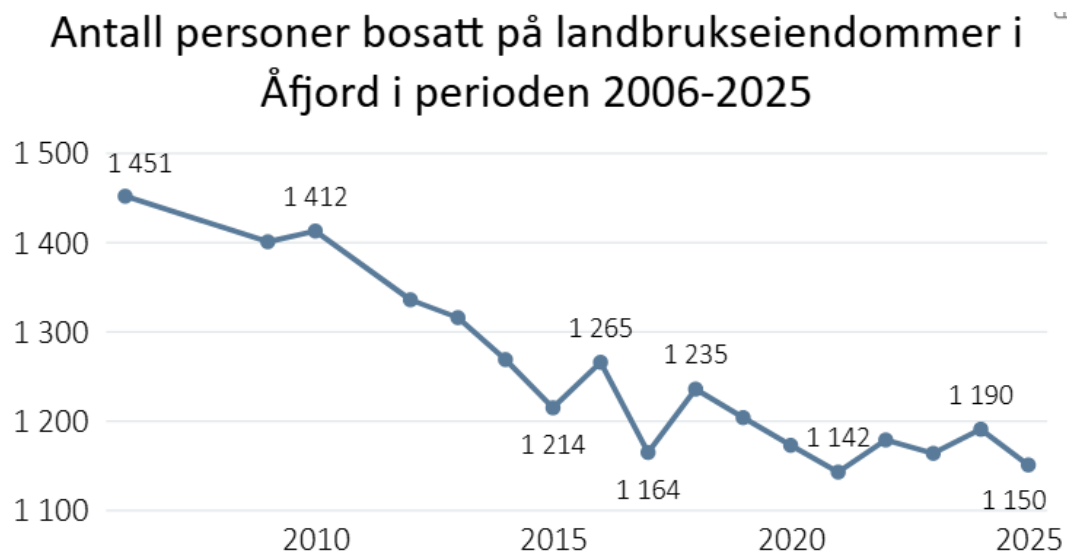
Hva betyr dette for landbruksplanen?

- Skogbruket bør sees som en del av landbrukets samlede ressursgrunnlag, ikke bare som et eget næringsområde.
- Kunnskap om skog, vilt og utmark er viktig for beredskap, klima, ressursforvaltning og arealplanlegging.
- Skogbruksplanlegging, planting, ungskogpleie og samarbeid med grunneiere og fagmiljø er viktige oppfølgingstema i planperioden.

10. Landbrukseiendommer og bosetting

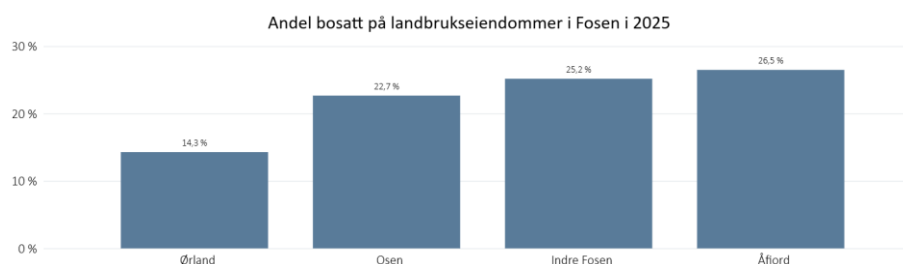
Landbrukseiendommene utgjør en viktig del av bosettingsmønsteret i Åfjord. Samtidig viser tallene en tydelig nedgang i bosetting på landbrukseiendommer. Antall landbrukseiendommer med bosetting er redusert fra om lag 428 i 2006 til 389 i 2025. Antall personer bosatt på landbrukseiendommer er redusert fra om lag 1 451 til 1 150 i samme periode, en nedgang på i overkant av 20 prosent.

Utviklingen peker i retning av færre aktive bosteder knyttet til landbrukseiendommer. Samtidig brukes arealene i større grad gjennom samdrift og tilleggsjord. Dette kan svekke bosettingsgrunnlaget i landbruket, men det viser også at eiendommene fortsatt har stor betydning for ressursforvaltning, produksjon og levende bygder.

Figur 7. Antall personer bosatt på landbrukseiendommer i Åfjord 2006–2025. Kilde: SSB/sammenstilling.

Sammenlignet med andre kommuner på Fosen har Åfjord fortsatt en høy andel av befolkningen bosatt på landbrukseiendommer. I 2025 var andelen 26,5 prosent. Dette underbygger at landbrukseiendommene fortsatt er en sentral del av bosettingsstrukturen i kommunen.

Figur 8. Andel av befolkningen bosatt på landbrukseiendommer i Fosen-kommunene i 2025. Kilde: SSB/sammenstilling.

Hva betyr dette for landbruksplanen?

- Bosetting på landbrukseiendommer er viktig for levende bygder og lokal ressursforvaltning.
- Oppfølging av bo- og driveplikt, informasjon ved eierskifte og mobilisering av småbruk er relevante tiltak.
- Utviklingen støtter satsingen Mer jord i drift og levende bygder.

11. Oppsummering – hva betyr utviklingen for planens prioriteringer?

Landbruket i Åfjord står i den samme strukturutviklingen som resten av landet: færre foretak, større driftsenheter, mer spesialisering og større krav til investeringer, kompetanse og kapasitet. Samtidig har Åfjord et naturgrunnlag, et bosettingsmønster og en produksjonsstruktur som gjør landbruket særlig viktig for hele kommunen.

Utviklingstrekkene peker særlig mot tre behov

- Framtidas bønder: rekruttering, generasjonsskifte, investeringslyst, fagmiljø og møteplasser.
- Mer jord i drift og levende bygder: oppfølging av bo- og driveplikt, aktiv bruk av landbrukseiendommer og mobilisering av jordressurser.
- Robust landbruk og styrket beredskap: veterinærberedskap, ressursoversikt, utmark, skog, klima og framtidretta drift.

Den viktigste oppgaven framover blir å holde arealer i drift, sikre rekruttering, opprettholde produksjonsmiljøer og legge til rette for at bønder i Åfjord har framtidstro nok til å investere og videreutvikle drifta. Dette er bakgrunnen for prioriteringene i handlingsdelen av landbruksplanen.

Bilde 4: Åfjord har et ressursgrunnlag og et bosettingsmønster som gjør landbruket viktig for hele kommunen
Foto: Inge Hårstad

12. Kilder

- SSB, Kommunefakta Åfjord: folketall, befolkningstetthet, bosatte på landbrukseiendom og kommuneopplysninger.
- SSB, kommuneareal og jordbruksstatistikk, blant annet tabell 05980, 06447, 08646 og 11583.
- Landbruksdirektoratet: produksjonstilskudd, jordbruksareal, søkere, husdyr og leveranser av melk.
- TINE/statistikk og sammenstillinger for melkeproduksjon, kvoter, båsfjøs/løsdrift og automatiske melkesystem.
- Statsforvalteren i Trøndelag: fordeling etter landbrukskriteriet 2025.
- Arbeidsutkast til utviklingstrekk i landbruket i Åfjord, utarbeidet av kommunen.
- NIBIO Arealbarometer for Åfjord: jord- og skogressurser.
- FosenHjort, prosjektbeskrivelse oppdatert 29.10.2025: merkeprosjekt for hjort på Fosen.